

2. Виноградов В. В. О художественной прозе. – М., Л.: Государственное издательство Литература, 1930. – 192 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
4. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
5. Волощук В. І. Лінгвостильові особливості ідіолекту З. Ленца в малих епічних жанрах: Дис... канд. філол. наук. – Запоріжжя, 2004. – 186 с.
6. Дудик П. С. Стилїстика української мови. – К.: Академія, 2005. – 368 с.
7. William Golding. Lord of the flies. – Санкт-Петербург: КАРО, 2005. – 255 с.
8. Вільям Голдінг. Володар мух. / Пер. з англ.. Соломії Павличко. – Київ: «Основи», 2004. – 254 с.
9. Вільям Голдінг. Володар мух. Уривок з роману / Пер. з англ.. Олександр Терех. // Всесвіт. – 1967. – №4. – С. 87-94.

УДК 821.111-3 Рол 1/7.07

Бережна М. В.
(Кривий Ріг, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗООНІМІВ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ

В статтє речь ідет об інформаціонном потенціалє, а такжє особенностях образованія и употребленія зоонімєв в контектє произведєній жанра фєнтєзи англійської писатєльниці Дж. К. Ролінг. Исследованіє проведєно на матеріалє произведєній цикла о Гаррі Поттєрє. Даня класифікація составляючих зоонімического пространства произведєній.

Ключевые слова: зооним, зоонимическое пространство, «готовый» зооним, аллюзивный зооним, окказиональный зооним.

The article deals with the informative potential and the peculiarities of the formation and usage of the proper zoo-names used in the fantasy books of the English writer J. K. Rowling. The research was done on the material collected from the Harry Potter books. The results involve the author's vision of the proper zoo-names.

Key words: proper zoo-name, proper zoo-name space, «ready» zoo-name, allusive zoo-name, occasional zoo-name.

Метєю статті є дослідженнє структури зоонімичного простору і функціонуваннє зоонімів в циклі дитячих оповідань Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттєрє. Метє роботи зумовила постановку дослідницьких задач: встановити об'єм і структуру зоономастикону творів; систематизувати літературні зооніми текстів твору; дати характеристику функціям зоонімів; показати специфіку зоонімікону твору жанру фєнтєзі.

В умовях збільшеннє міжкултурних контектів та об'єму перекладєної літератури художнього характеру збільшуєтьсє необхідність правильного та точного розуміннє імен власних в тексті мови-оригіналу, що надзвичайно важливо для забезпеченнє взаєморозуміннє.

Не дивлячись на те, що імена власні неодноразово ставали предметом дослідження лінгвістів, вони досліджувалися більшою частиною в діяхронічному аспекті, з точки зору етимології [1; 2]. В небагаточисельних роботах, що розглядають імена власні в синхронному аспекті, з точки зору їх семантики і функціонування, імена власні аналізуються як клас в цілому [3; 4]. Дослідженню функціонування імен власних в поетичному тексті присвячені роботи Михайлова В. Н. [5], Карпенка Ю. А. [6], Магазанника Є. Б. [7], Калінкіна В. М. [8] та ін. Вони направлені, головним чином, на дослідження функціонування імен власних в просторі художнього тексту. У зв'язку з цим в 50-60-ті роки ХХ ст. сформувалася особлива галузь знання – літературна ономастика, що досліджує функціонування онімів в текстах художніх творів, і яку «...можна визначити як суб'єктивне відображення об'єктивного, як реалізовану письменником «гру» загальнономовними ономастичними нормами» [6: 34-40].

Оскільки весь ономастичний простір є важкодоступним для огляду, необхідним є його розподіл на окремі частини чи поля. «Поле» в ономастиці – «частина ономастичного простору, що містить оніми певного виду». [2: 281]. Зоонімічний простір, маючи значний інформаційний потенціал, є одним з найбільш значимих та водночас найменш досліджених полів в лінгвістиці, і тому розгляд особливостей його функціонування і перекладу представляє особливу цікавість.

На конференції «Наука об именах: перспективы развития ономастики», що відбулася в Москві в 1991 р., в доповіді Карпенко Ю. А. була окреслена задача розширення дослідницької бази поетичної ономастики, причому не лише за рахунок звернення до класиків, але й до сучасних письменників.

В рамках вирішення цієї задачі знаходиться і ця робота, що досліджує зоонімічний простір творів сучасної англійської письменниці Дж. К. Ролінг.

Як зазначає А. В. Суперанська, специфіка дослідження поетоніма полягає в тому, «що лінгвістичний за своєю природою, він містить також етнографічний, історичний, соціологічний, літературознавчий компоненти...» [2: 78].

Сьогодні імена власні представляють своєрідну лексико-граматичну категорію, яку можна досліджувати з різних точок зору. Останнім часом увага дослідників прикута до ономастики літературної. Це пов'язано з тим, що імена власні в художньому тексті мають свою специфіку. Подібно до інших мовних засобів, імена власні, використані в контексті художнього твору, сприймаються в перспективі художнього цілого. Кожен з письменників використовує імена власні у відповідності до власного творчого методу та конкретних ідейно-художніх задач того чи іншого твору. «На використанні імен лежить відбиток певної епохи, літературного напрямку... Одне й те саме ім'я може слугувати різним цілям» [5: 54].

Результати дослідження, проведеного на матеріалі зоонімів, отриманих методом суцільної вибірки з текстів творів Дж. К. Ролінг «Harry Potter and the Philosopher's Stone», «Harry Potter and the Chamber of Secrets», «Harry Potter and the Prisoner of Azkaban», «Harry Potter and the Goblet of Fire» та «Harry Potter and the Order of the Phoenix», підтверджують, що їх роль не зводиться до простої ідентифікації тварин. В результаті суцільної вибірки було виявлено 24 об'єкта прямої номінації. З них 20 не мають зоонімічних варіацій, наприклад: Snowy, Tufty, Mrs Norris, Binky, Bungy. 4 мають два варіанта імені, наприклад: Buckbeak – Beaky та Pigwidgeon – Pig (в якості другого варіанту використовується пестлива або скорочена форма).

Досліджуючи літературну зоономастику, вжиту в творах Дж. К. Ролінг, можна виявити наступну її специфіку: 1) письменниця широко використовує «готові» (термін, запропонований Михайловим В.Н. [5: 9]) зооніми реального іменника (загалом 13 одиниць). Можна виділити дві великі категорії:

– «реальні», існуючі в мові зооніми на позначення тварин-персонажів реального світу (3 одиниці). Прикладами «реальних» зоонімів є: Binky (кролик), Bungy (папуга), Trevor (жаба). Вони – персонажі епізодичні. Функція таких імен – підкреслити звичайність тварини;

– «реальні» зооніми на позначення тварин-персонажів магічного світу (10 одиниць). Це, по-перше, клички чотирьох котів, що належать сусідці родичів Гаррі Поттера (Mr Tibbles, Mr Paws, Snowy, Tufty). Причинна зумовленість цього випадку найменування наступна: по задуму автора читач лише в п'ятій книзі циклу дізнається про належність тварин до магічного світу, а до того часу має сприймати їх як звичайних представників реального світу.

Наступний приклад цієї категорії – ім'я собаки Fluffy, що означає «пухнастий». Ім'я цілком звичайне, але використане на позначення магічного гігантського триголового пса, що охороняє найцінніші скарби магічної школи. В цьому випадку, ім'я геть виступає в опозиції до образу тварини, бо персонаж насправді є страшний і дуже небезпечний. Власник тварини назвав істоту таким ім'ям через свою любов до жахливих небезпечних істот, в яких він бачив тільки лагідних домашніх тваринок. Ролінг використовує ім'я дещо в іронічному сенсі.

Велику підгрупу тут також складають алюзивні (термін, запропонований Виноградовим В.С. [9: 59]) імена власні (5 одиниць): Hedwig, Mrs Norris, Hermes, Ripper, Nagini.

Так, наприклад, Hedwig – це ім'я сови, що належить Гаррі Поттеру. В своєму інтерв'ю [10] Ролінг пояснила, що Hedwig – це ім'я середньовічної святої. У творі Гаррі, отримавши сову, вибирає їй ім'я в книзі з історії магії.

Інший цікавий приклад – Mrs Norris – це ім'я кішки, яка належить наглядачу школи, скрізь нищепить для нього і є об'єктом особливої неприязні школярів. Це ім'я – «...алюзія до персонажа письменниці Джейн Остін» [10], сварливої і неприємної жінки.

Міфонім (за Подольською Н.В. [1: 83]) Hermes – це ім'я сови, що належить одному з героїв оповідань (Персі Візлі), який вважає себе дуже поважною собою. Гермес, як відомо з міфології був посланцем богів, тож, напевне, таке ім'я сови лестило її хазяїну.

Ripper – ім'я собаки тітки Гаррі Поттера, алюзія до відомого лондонського вбивці Джека Різника. Собака ненавидів Гаррі і постійно переслідував його, одного разу навіть загнав на дерево і протримав там цілий день.

Nagini – ім'я змії головного негативного персонажа Лорда Волдеморта, алюзія до Кіплінгової Нагаїни з «Рікі-тікі-таві».

Реалізація алюзій пред'являє підвищені вимоги до поінформованості, ерудиції та культури читача. В випадку успішної реалізації алюзії різко підсилюють естетичний вплив художнього тексту на читача. Цей вплив заснований на інтенсивних асоціативних зв'язках, що поєднують текст з позамовною реальністю.

В дитячому оповіданні алюзивні імена власні дозволяють ввести оповідання в канву англійської і світової культури, осмислити на старому фоні новий сюжет.

2) Письменниця також широко використовує «нереальні» зооніми, зооніми, утворені okazionalno (загалом 11 одиниць). Всі okazionalni зооніми (термін, запропонований Виноградовим В. С. [9: 59]) використовуються на позначення тварин-персонажів магіч-

ного світу, що, як правило, відіграють певну роль в творах, взаємодіють з головними героями, беруть активну участь в подіях, або виступають в якості непрямой додаткової характеристики своїх власників. Оказіональні зооніми Ролінг можна розподілити на 4 категорії:

– okazіональні зооніми, що використовуються на позначення зовнішньої характеристики тварини-носія імені (6 одиниць): Scabbers, Fang, Crookshanks, Buckbeak, Aragog та Pigwidgeon (Pig).

Scabbers – домашній пацюк найкращого друга Гаррі Поттера. Його ім'я походить від англійського *scab* (струп, короста).

Fang – великий чорний страшний на вигляд собака, що належить викладачеві магичної школи. В цьому випадку ім'я, що походить від англійського *fang* (ікло) підходить лише до зовнішності тварини, бо на вдачу пес є добрим та інколи навіть боязкуватим.

Crookshanks – дуже розумний кіт дуже розумної власниці. За словами Ролінг [10], кіт в неї вийшов аж занадто бездоганим, і вона вирішила компенсувати це смішним зовнішнім виглядом. Crookshanks походить від англійських слів *crook* (кривий) та *shanks* (ноги).

Buckbeak – ім'я вигаданої Дж. К. Ролінг істоти, гіпогрифа, що тілом був схожий на коня, або оленя, а головою – на хижу птицю. Buckbeak походить від англійських слів *buck* (самець, особливо оленя) та *beak* (дзьоб). Можливе й інше розуміння імені, оскільки *buck*, як дієслово, може також означати «ставати дибки, намагатися скинути сідока», а гіпогрифи відрізнялися дуже погордливим характером і могли легко скинути сідока, що був їм не до вподоби.

Aragog – ім'я гігантського павука, отримане методом телескопії від *arachnid* (павук) та *Gogmagog* (ім'я легендарного велетня).

Pigwidgeon (Pig) – надзвичайно цікавий приклад зооніма, утвореного на основі каламбуру. Цитата з тексту оригіналу:

Harry stared at the word «Pig», then looked up at the tiny owl... He had never seen anything that looked less like a pig [11: 35]...

«Why are you calling that owl Pig?» Harry asked Ron.

«Because he's being stupid,» said Ginny. «It's proper name is Pigwidgeon.»

«Yeah, and that's not a stupid name at all,» said Ron sarcastically. «Ginny named him... And I tried to change it, but... he won't answer to anything else. So now he's Pig [11: 57].

Каламбур виникає з тої причини, що Гаррі сприймає ім'я сови Pig зі словарним значенням «свиня», і не розуміє, як можна крихітну сову називати свинею, а для Рона Pig – просто скорочене ім'я від повного Pigwidgeon.

– okazіональні зооніми, що використовуються на позначення сутності тварини-носія імені (5 одиниць): Snuffles, Errol, Mosag, Fawkes і Norbert.

Чарівник-анімаг (чарівник, що вмів перетворюватися на тварину), перевтілюючись у собаку, звався Snuffles, від англійського *snuffle* (сопіти, нюхати, винюхувати).

Mosag – гігантська павучиха, що мала мільйони дітей. Слово *mosag*, як розповіла Дж. К. Ролінг в своєму інтерв'ю [10], це прикметник з гаельської мови, що означає «брудна, погана, хтива жінка».

Errol – ім'я родинної сови найкращого друга Гаррі Поттера, що постійно збивалася з курсу. Викликає фонетичні асоціації до слова *error* (помилка).

Fawkes – ім'я міфічного птаха фенікса, що було утворене шляхом алітерації: *fawkes* ['fouks] phoenix ['fi:niks].

Norbert – ім'я дракона, що було утворене шляхом морфологічного повтору: **Norbert** – Norwegian Ridgeback (порода норвезький хребтоспин).

Мета використання і алюзивних, і okazіональних власних імен полягає в більш глибокому розкритті образу персонажа автором.

В семантичній структурі фентезійного тексту власні імена, і зооніми зокрема, слугують своєрідним «ключем» в розкритті художнього задуму автора, нерідко вони «...виконують роль своєрідних, дуже лаконічних – в одному слові – характеристик» [12: 216].

Твори фентезійного циклу Дж. К. Ролінг про пригоди хлопчика-чарівника насичені іменами власними, при цьому однією з найбільш значимих категорій в функціональному аспекті є зооніми.

Зоонімікон творів має двоїсту мотивацію: з одного боку, мотиваційні зв'язки відповідають реальному іменнику, з іншого – зоонімічна система сприймається як штучна, вмотивована асоціативними зв'язками в контексті змісту самого твору. Найменування персонажів зумовлене жанром романів – фентезі, де бачення автором світу відображається не лише в подіях і реаліях твору, але й в іменах персонажів-тварин. Всі зооніми творів виступають в опозиції: персонажі реального світу, які, як правило, мають незначущі «звичайні» імена і персонажі магічного світу, які, навпаки, як правило, мають значущі (оказіональні чи алюзивні) імена.

В тексті творів зооніми вживані в різних функціях: номінативній, естетичній, стилістичній, емоційно-оціночній та інших.

Значення та функції зоонімів в художньому тексті часто не знаходять достатнього висвітлення в роботах зі стилістики та риторики, що зумовлює їх актуальність та цікавість для майбутніх досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Отв. ред. А. В. Суперанская. 2-е изд. М.: Наука, 1988. – 192 с.
2. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
3. Суперанская А. В. Ваше имя? Рассказы об именах разных народов. – М.: Армада-Пресс. 2001. – 254 с.
4. Ермолович Д.И. Имена собственные: теория и практика межъязыковой передачи. – М.: Р.Валент, 2005. – 416 с.
5. Михайлов В. Н. Собственные имена как стилистическая категория в русской литературе. – Луцк, 1965. – 56 с.
6. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе // Филологические науки. 1986. № 4. С. 34-40.
7. Магазаник Э. Б. Ономапозитика, или «говорящие имена» в литературе. – Ташкент, 1978. – 146 с.
8. Калинин В.М. Теоретические основы поэтической ономастики. Автореф. дисс. ... доктора филол. наук. Киев, 2000. – 37 с.
9. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы: Автореф. дисс. докт. филол. наук. 10.02.04: / МГУ. – М., 1975. – С. 59
10. 1999 Accio Quote!, the largest archive of J_K_Rowling interviews on the web. files. – Ел. ресурс: <<http://www.accio-quote.org/articles/list1999.html>>
11. Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. – London: Bloomsbury, 2000. – 636 p.
12. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 340 с.